

KORIŠTENJE VODNIH SNAGA

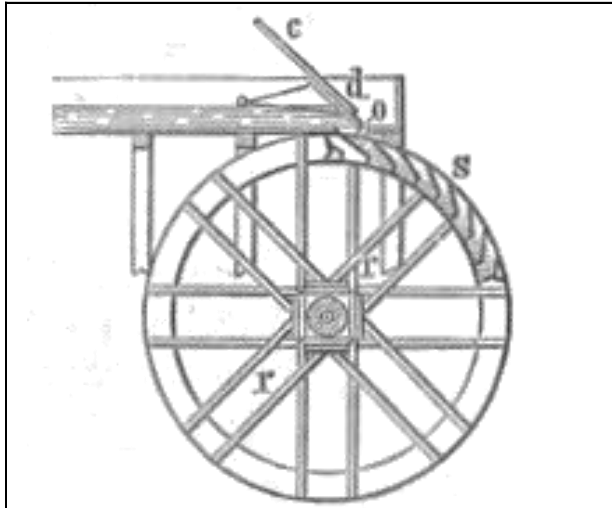
TURBINE

Osnovni pojmovi

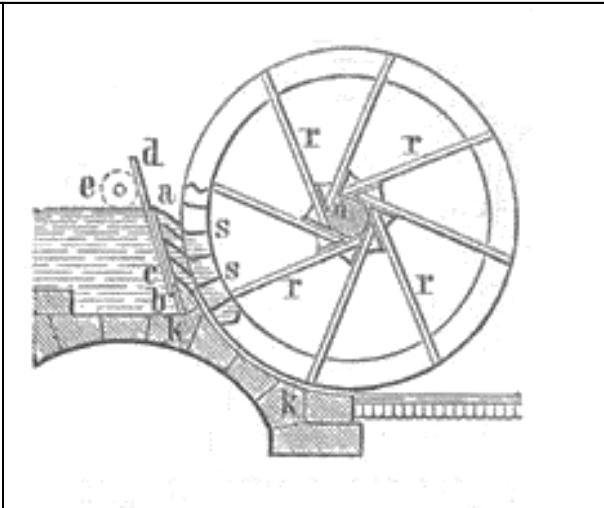

- hidraulički strojevi u kojima se energija vode pretvara u mehaničku energiju vrtnje stroja
  - što veći raspon padova
  - što veći kapacitet
  - što veći korisni učinak
  - što veći broj okretaja
manje dimenzije
  - što bolja prilagodba promjenjivom režimu rada (protoka)

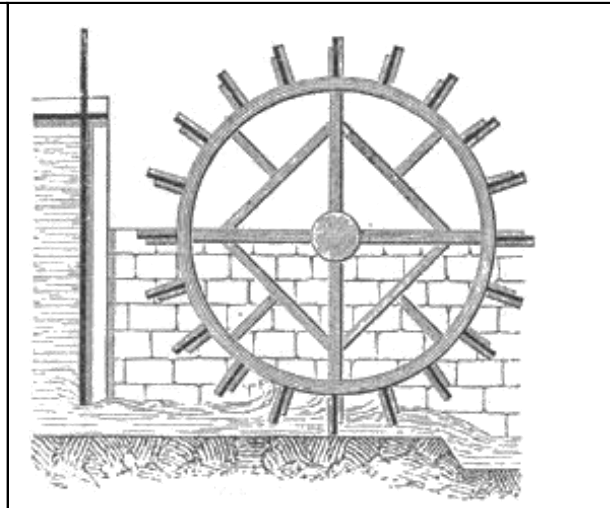
Povijesni razvoj – vodno kolo

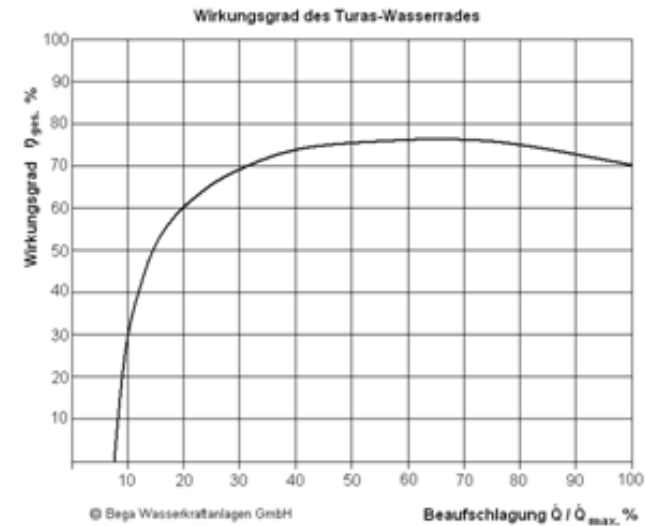
Tjemeno vodno kolo

Bočno vodno kolo

Podnožno vodno kolo

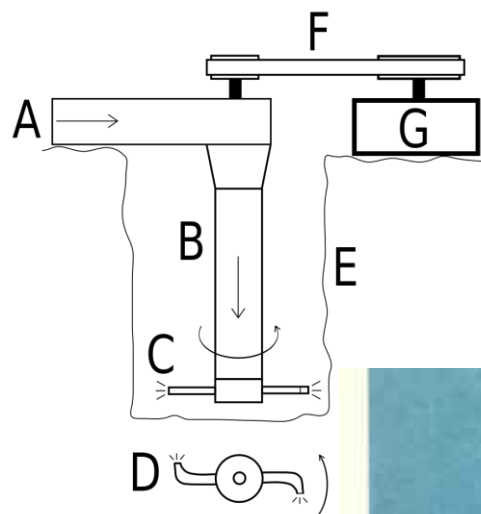

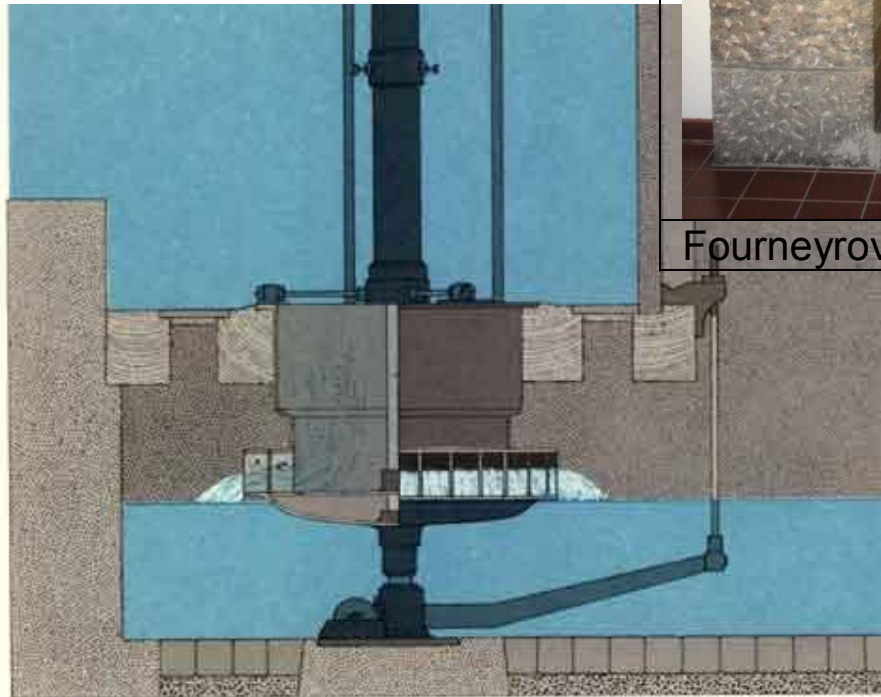
r. Dobra, Vrbovsko

Povijesni razvoj

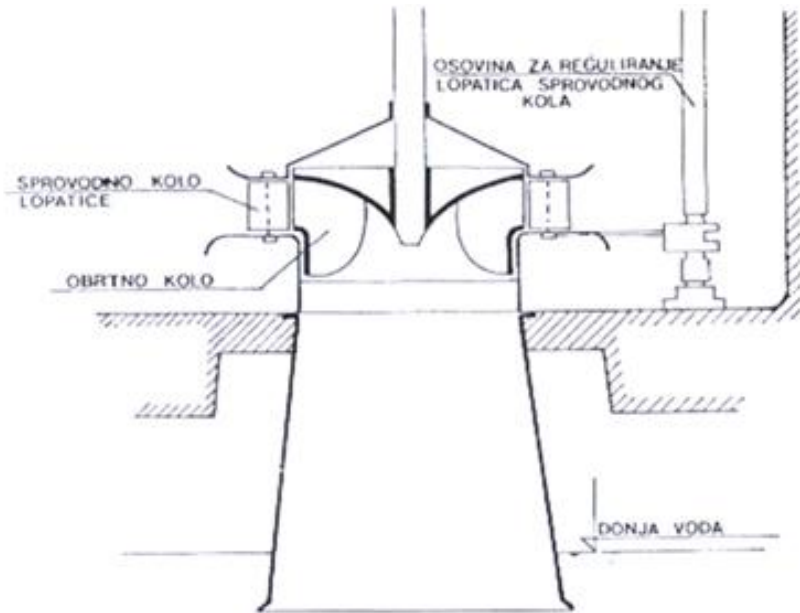

Segnerovo vodno kolo

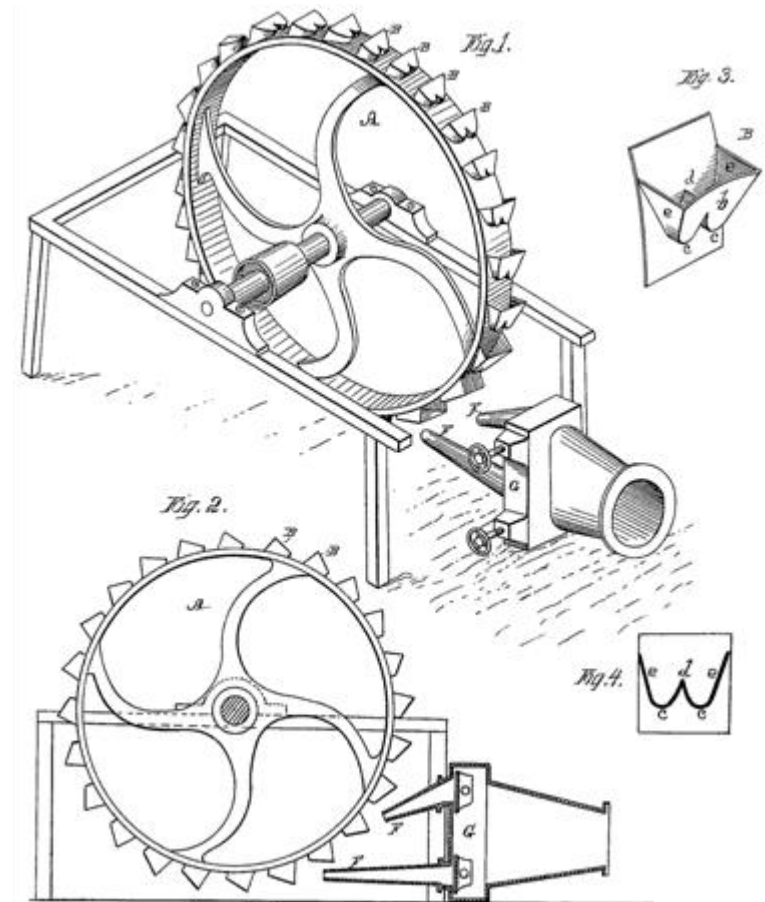

Fourneyrov hidraulički stroj

Povijesni razvoj

Francis turbina, 1849.

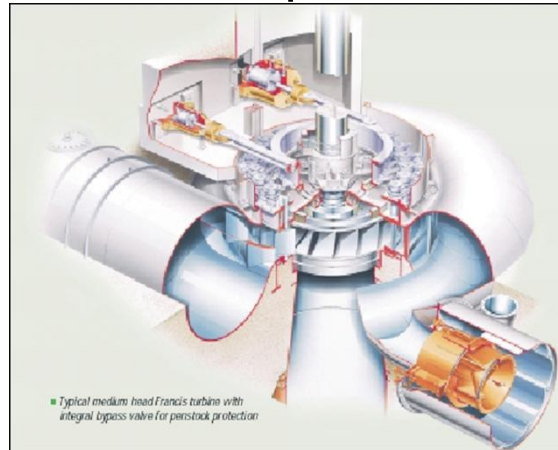
Pelton turbina, 1890.

Osnovni tipovi

Osnovna podjela turbina obzirom na način djelovanja, odnosno **način transformacije energije u okretnom kolu** je podjela na:

□ Reakcijske turbine

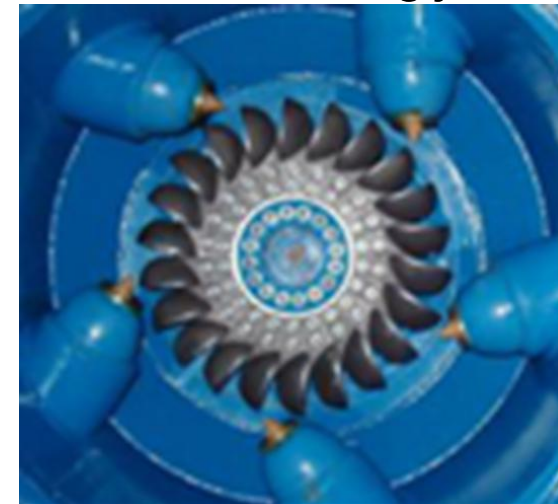
- Voda potpuno obuhvaća rotor
- Koristi se kinetička, potencijalna, tlačna energija
- Imaju izlazni difuzor – aspirator
  - Francis
  - Kaplan
  - cijevne

□ Akcijske turbine

- Turbine slobodnog mlaza
- Koristi se kinetička energija

PELTON

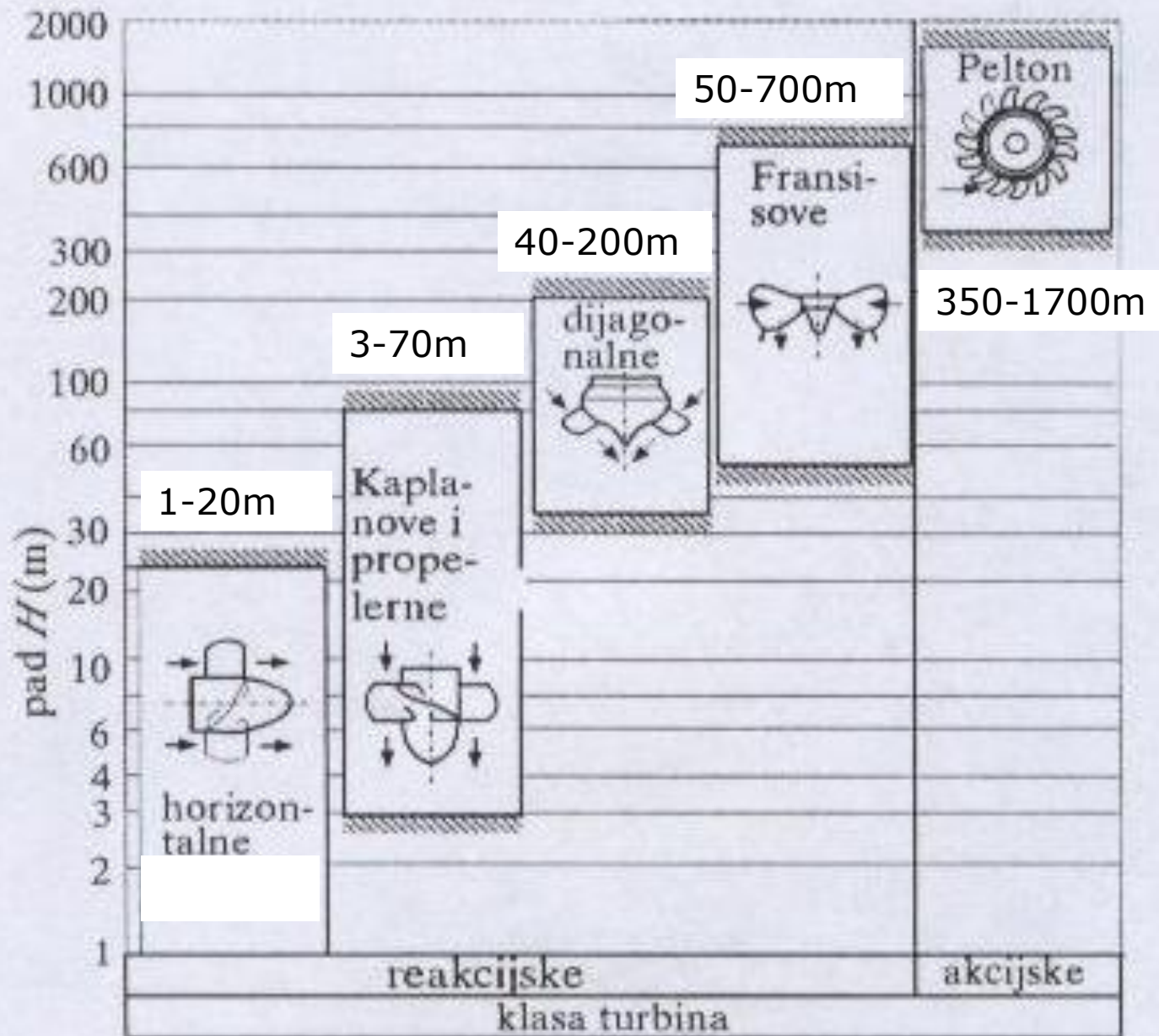
Osnovni tipovi

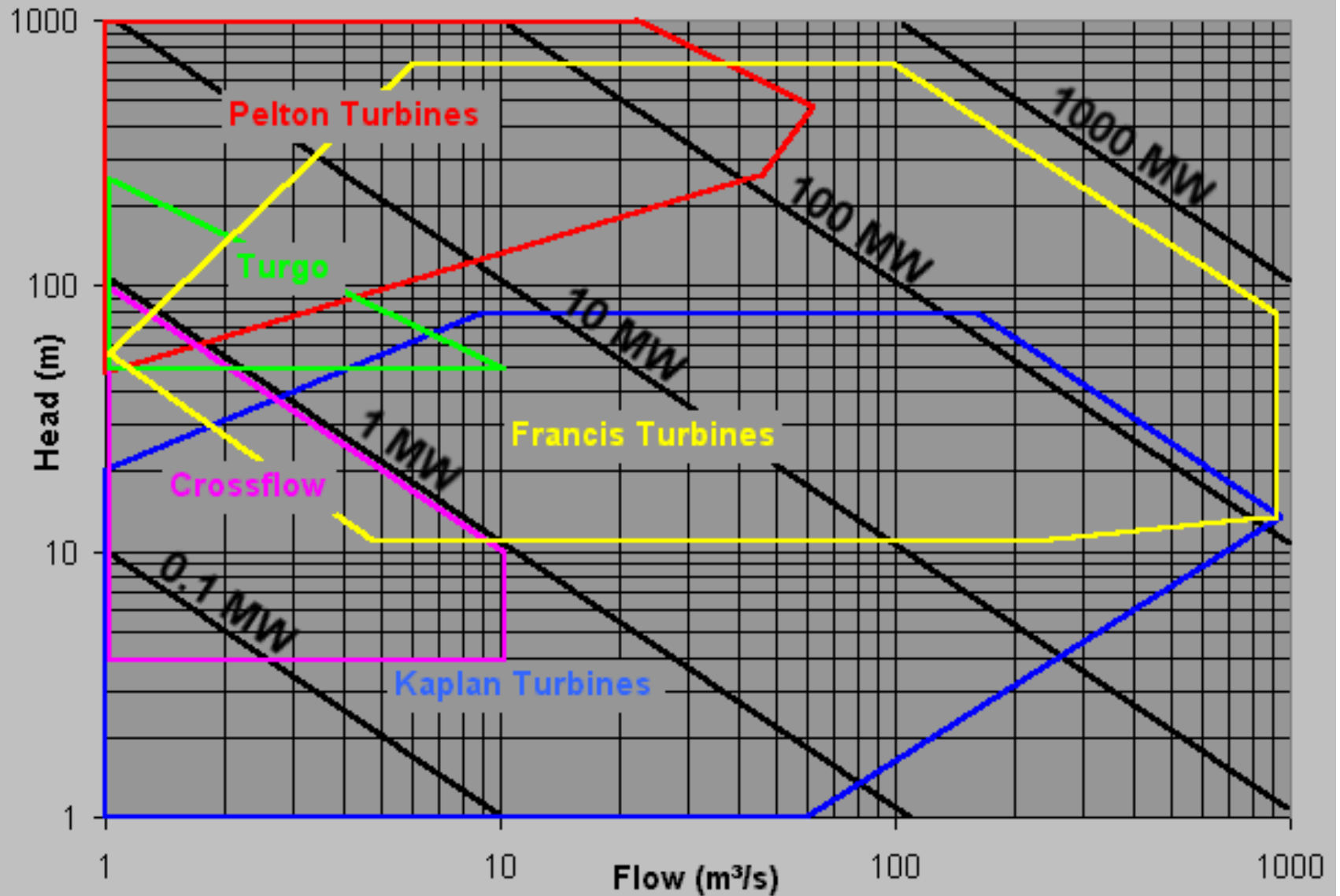
- Obzirom na opći tok strujanja vode kroz rotor turbine razlikuju se:
  - Radijalne: **Francis**
    - voda se kreće okomito na os
  - Aksijalne: **Propeler i Kaplan**
    - voda se privodi u smjeru osovine
  - Tangencijalne: **Pelton**
    - mlaz vode udara tangencijalno na lopatice
  - Radijalno-aksijalne: **Dijagonalne**
    - dovod vode je kombiniran

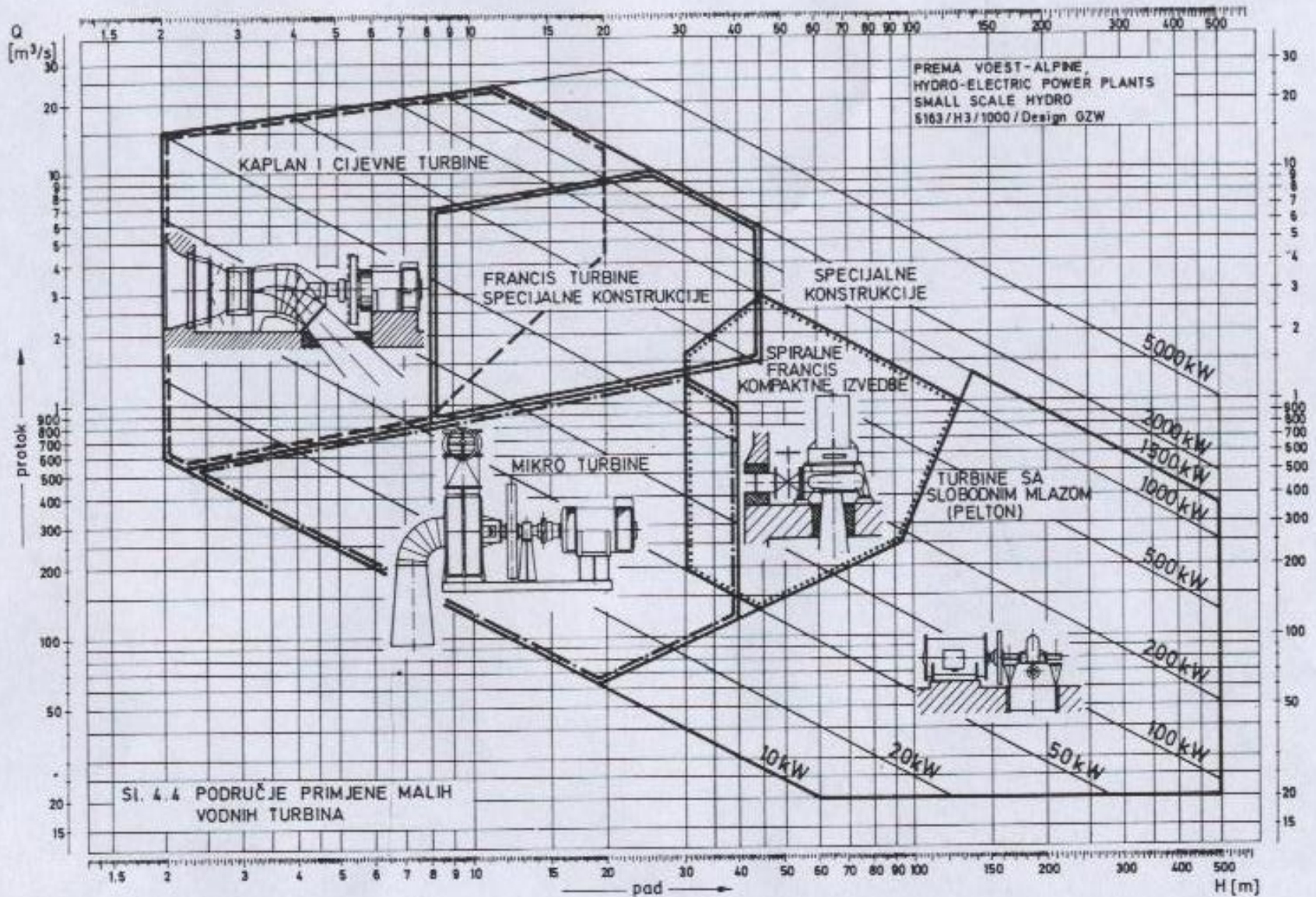

Područje primjene

Turbine Application Chart

SI. 4.4 PODRUČJE PRIMJENE MALIH VODNIH TURBINA

VLH Turbines: General data

Turbines VLH: Données générales

Maximum discharge per unit in m³/s
Débit maximum par groupe en m³/s

Maximum electrical output per unit in kW (*)
Puissance électrique maximum par groupe en kW (**)

		Runner diameters in mm Diamètres de roue en mm				
		3150	3550	4000	4500	5000
Net Head in meter Hauteur de chute nette en m	1,4	8,2	10,4	13,3	16,8	20,7
	1,5	8,5	10,8	13,7	17,4	21,4
	1,6	8,8	11,2	14,2	17,9	22,1
	1,7	9,1	11,5	14,6	18,5	22,8
	1,8	9,3	11,8	15,0	19,0	23,5
	1,9	9,6	12,2	15,4	19,5	24,1
	2,0	9,8	12,5	15,8	20,0	24,7
	2,1	10,1	12,8	16,2	20,5	25,4
	2,2	10,3	13,1	16,6	21,0	26,0
	2,3	10,5	13,4	17,0	21,5	26,5
	2,4	10,8	13,7	17,4	22,0	27,1
	2,5	11,0	13,9	17,7	22,4	
	2,6	11,2	14,2	18,1	22,9	
	2,7	11,4	14,5	18,4	23,3	
2,8	11,6	14,8	18,7			
2,9	11,8	15,0	19,1			
3,0	12,0	15,3	19,4			
3,1	12,2	15,5	19,7			
3,2	12,4	15,8	20,0			

		Runner diameters in mm Diamètres de roue en mm				
		3150	3550	4000	4500	5000
Net Head in meter Hauteur de chute nette en m	1,4	88	112	143	182	225
	1,5	98	124	159	201	249
	1,6	107	137	175	222	275
	1,7	118	150	191	243	301
	1,8	128	163	208	265	328
	1,9	139	177	226	287	356
	2,0	150	191	244	310	384
	2,1	162	206	263	334	413
	2,2	173	221	282	358	443
	2,3	185	236	301	382	474
	2,4	197	252	321	408	
	2,5	210	268	341	433	
	2,6	223	284	362	460	
	2,7	236	300	383	486	
2,8	249	317	404			
2,9	262	334	426			
3,0	276	352	448			
3,1	290	370	471			
3,2	304	388	494			

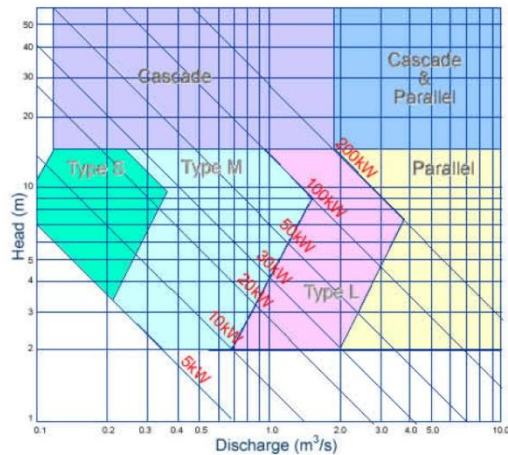
Not available
Non disponible

* Output delivered at terminal box of the frequency converter
** Puissance électrique à la sortie du convertisseur

Nota: These above data are given only for information.
Nota: Les données ci-dessus sont données uniquement pour information

WIDE RANGE OF APPLICABLE SITE CONDITION

Hydro-eKIDS™ as three types of standard unit so as to conform to the various types of the site condition.

Each unit has three types of runner to suit to the various water flow.

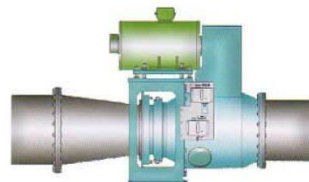
Hydro-eKIDS™ is shipped adjusting angles of runner vane and guide vane to conform to the site condition exactly.

Runner vane angle also can be adjusted after installation to detach the runner. When the discharge fluctuates in rainy season or dry season, Hydro-eKIDS™ can operate under the best condition adjusting the runner vane angle.

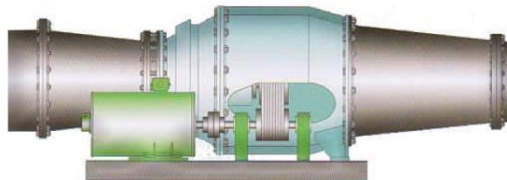
Hydro-eKIDS Type S

Discharge 0.1 ~ 0.3 m³/s
Head 2 ~ 15 m
Power 5 ~ 25 kW
Dimension 1260L x 600D x 1000H

Hydro-eKIDS Type M

Discharge 0.1 ~ 1.4 m³/s
Head 2 ~ 15 m
Power 5 ~ 100 kW
Dimension 2050L x 111 OD x 1700H

Hydro-eKIDS Type L

Discharge 1.0 ~ 3.5 m³/s
Head 2 ~ 15 m
Power 10 ~ 200 kW
Dimension 4600L x 1600D x 2500H

Pelton turbine - GLAVNI KONSTRUKTIVNI ELEMENTI

□ ROTOR

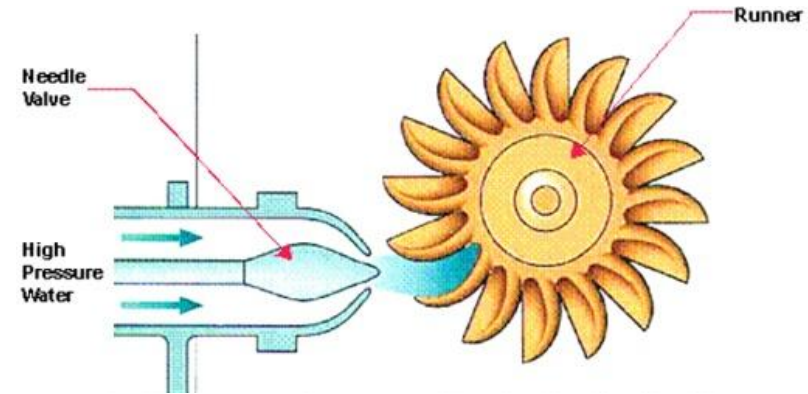
- METALNI DISK
  - LOPATICE
- OSOVINA spaja disk s generatorom
  - HORIZONTALNA
  - VERTIKALNA
- KUČIŠTE

□ DOVOD

- **MLAZNICA** s iglom koja regulira protok i otklanjačem/skretačem mlaza (deflektorom)

□ ODVOD

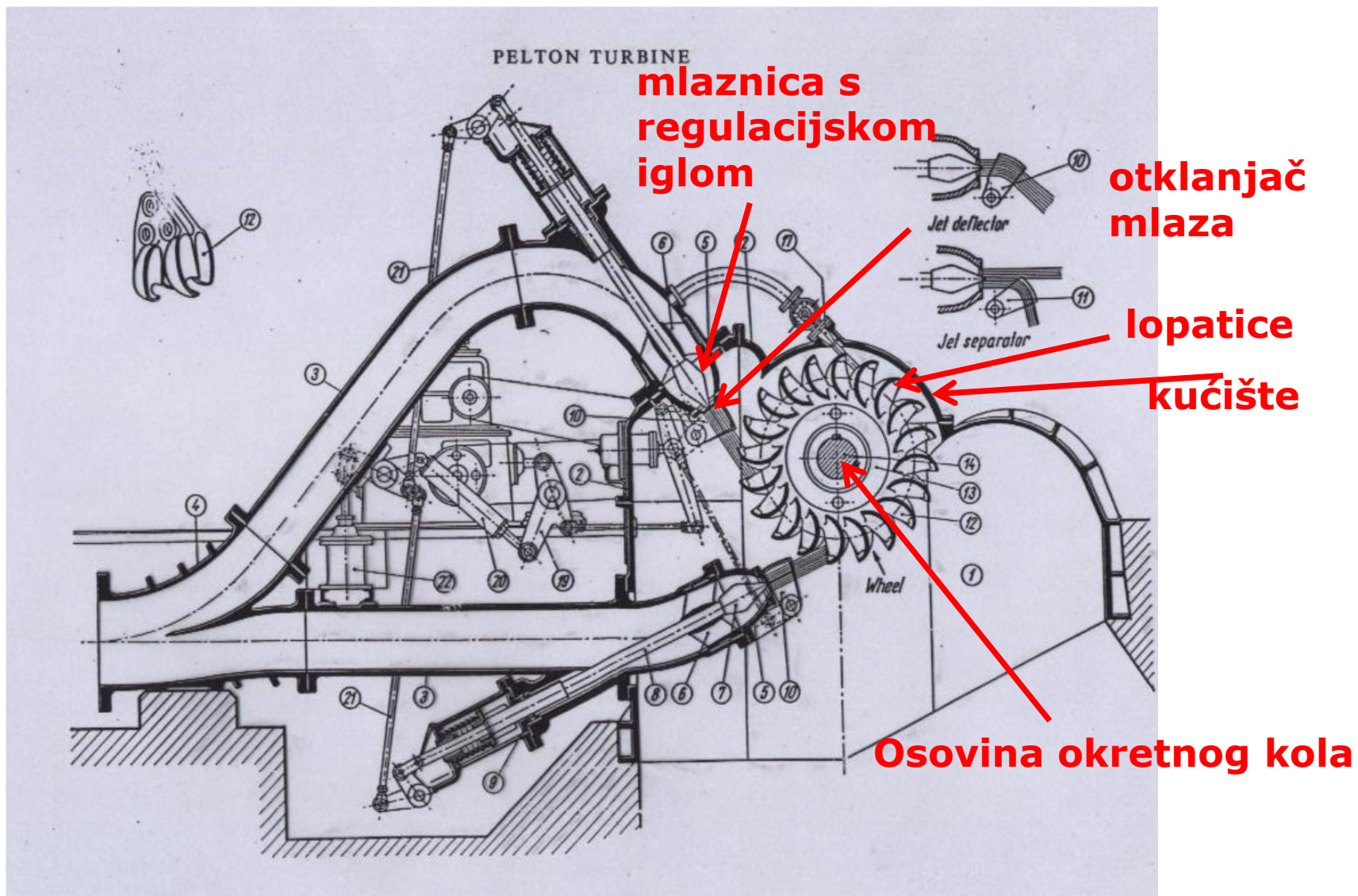
- Odvodi vodu iz turbine

Vertikalna ili horizontalna os

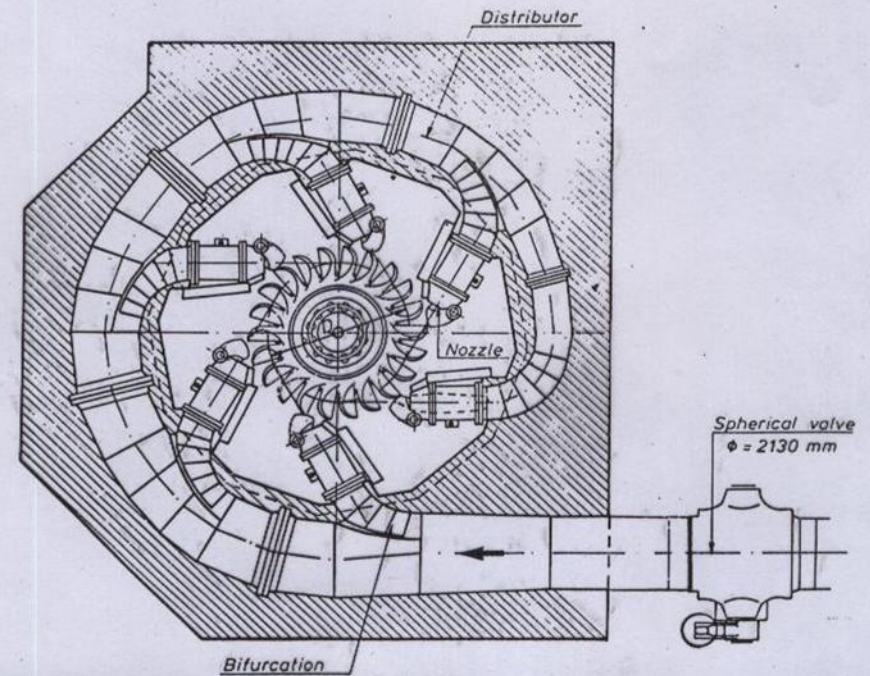
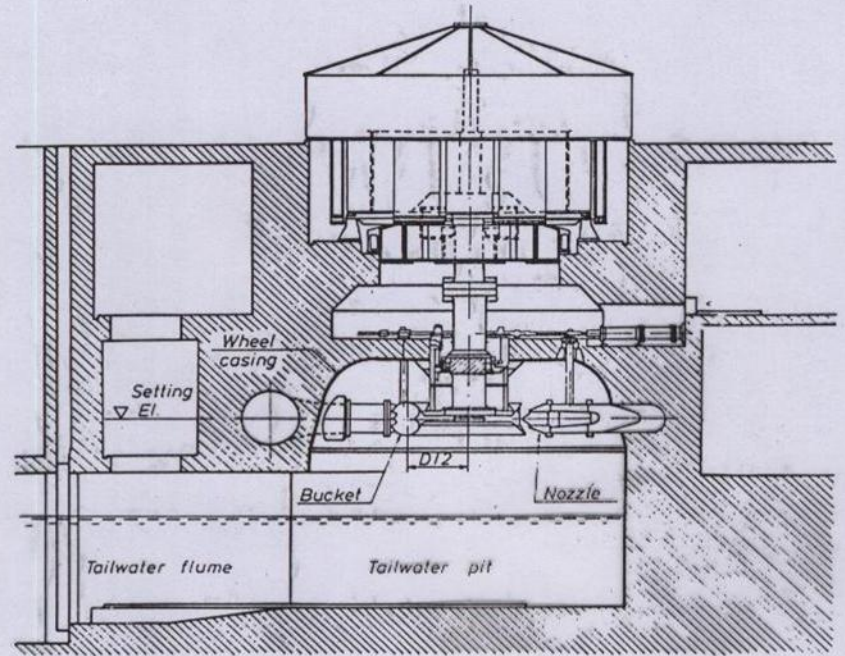
Pelton turbine – t. s horizontalnom osi

Pelton turbine

t. s vertikalnom osi

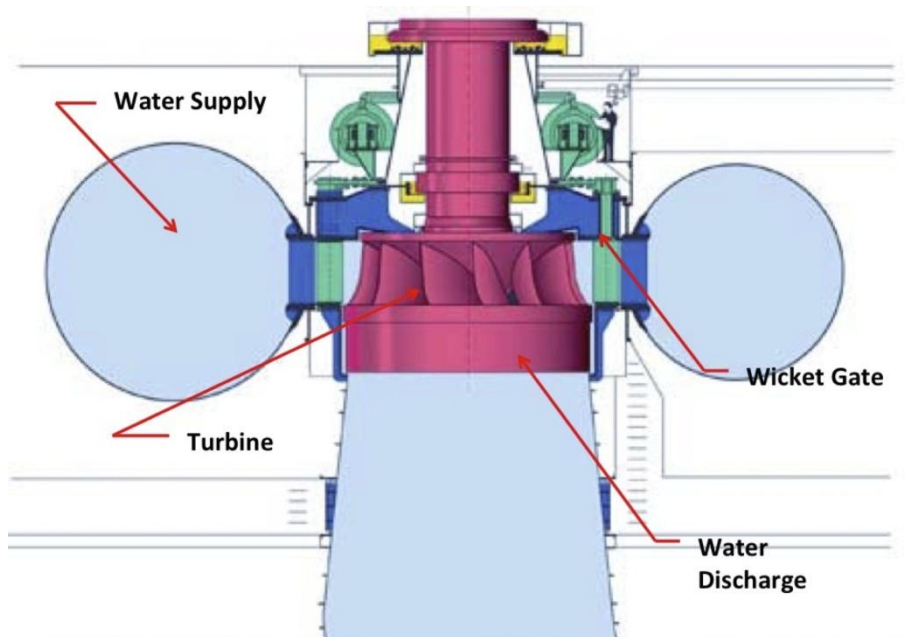

Francis turbine - GLAVNI KONSTRUKTIVNI ELEMENTI

□ ROTOR

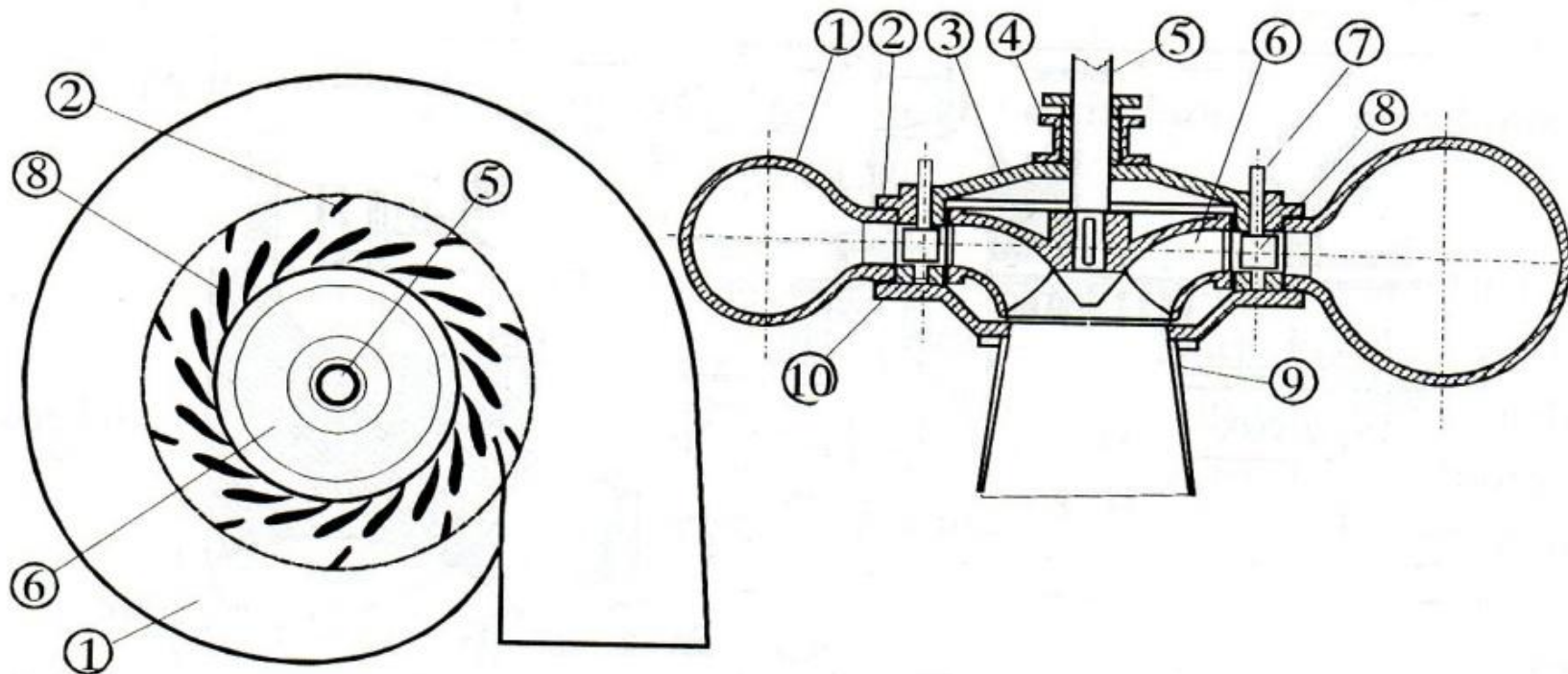
- OKRETNO KOLO s 2 prstena
  - između prstena LOPATICE
- OSOVINA spaja disk s generatorom
  - HORIZONTALNA
  - VERTIKALNA
- KUČIŠTE – poklopac turbine

- SPIRALA usmjerava ravnomjerno protok po obodu sprovednog kola
- STATOR s fiksnim lopaticama
- SPROVODNO KOLO
  - POKRETNE LOPATICE rotacijom usmjeravaju ulazak vode u kanale rotora i reguliraju protok vode kroz turbinu
- DIFUZOR prihvaća vodu koja napušta rotor i odvodi ju u nizvodni bazen

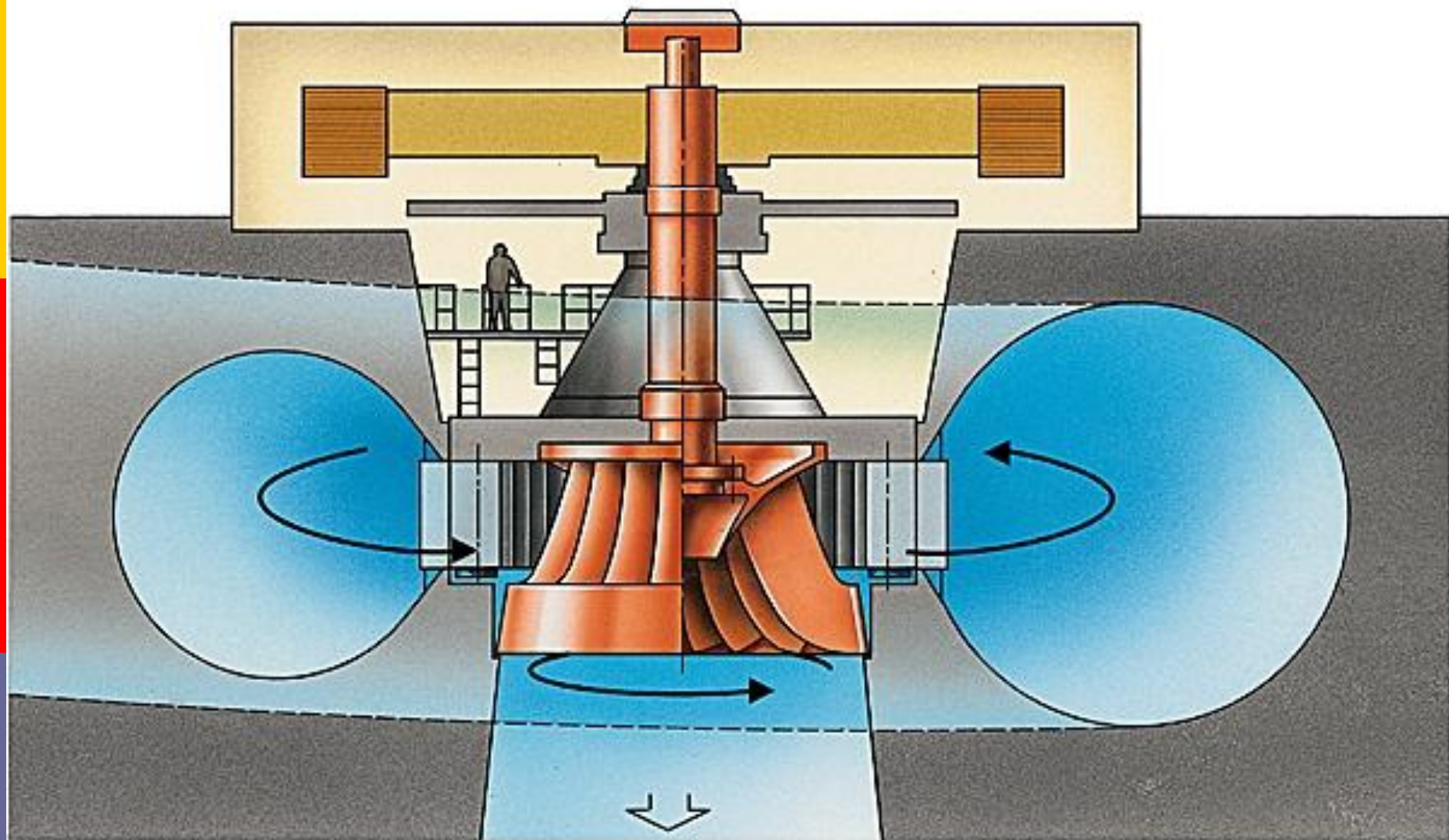

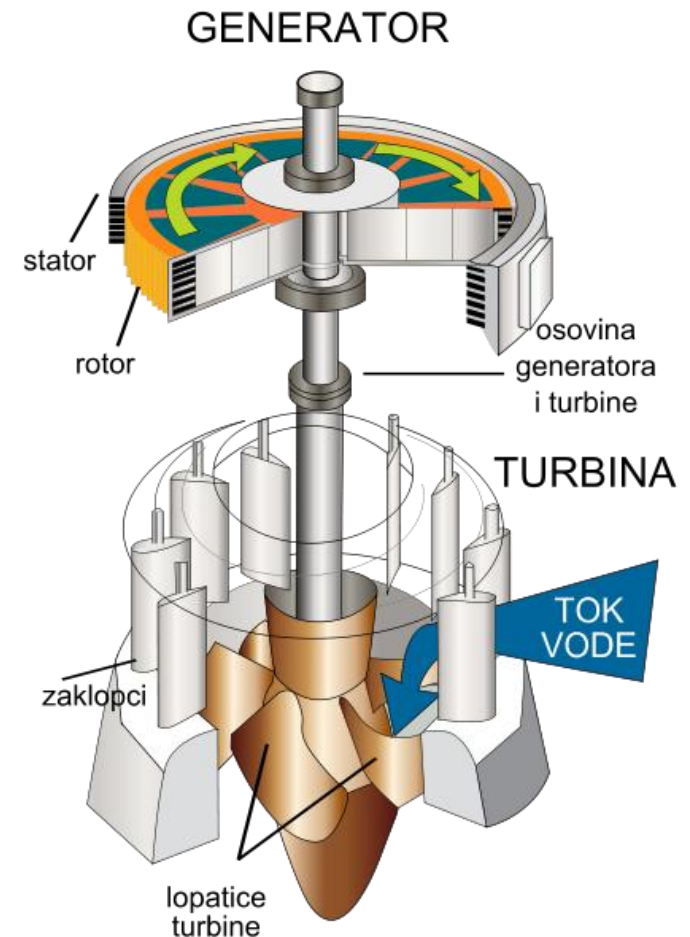
- 1 – SPIRALA
- 2 – STATORSKE LOPATICE
- 3 – POKLOPAC TURBINE
- 4 - VODEĆI LEŽAJ
- 5 – OSOVINA
- 6 – FRANCIS TURBINA
- 7 – OSOVINA ZA OKRETANJE LOPATICA SPROVODNOG KOLA
- 8 – LOPATICE SPROVODNOG KOLA
- 9 – DIFUZOR
- 10 – DONJI POKLOPAC

Kaplan turbine - GLAVNI KONSTRUKTIVNI ELEMENTI

- **ROTOR**
  - **OKRETNO KOLO**
    - S 4-8 LOPATICA kojima se preko osovine može regulirati položaj
  - **VERTIKALN OSOVINA** spaja disk s generatorom
- **SPROVODNO KOLO**
  - **POKRETNE LOPATICE** rotacijom usmjeravaju ulazak vode u kanale rotora i reguliraju protok vode kroz turbinu
- **KOMORA** usmjerava ravnomjerno protok po obodu sprovednog kola, izvodi se od armiranog betona a s unutarnje strane se oblaže čelikom
- **DIFUZOR** prihvaća vodu koja napušta rotor i odvodi ju u nizvodni bazen

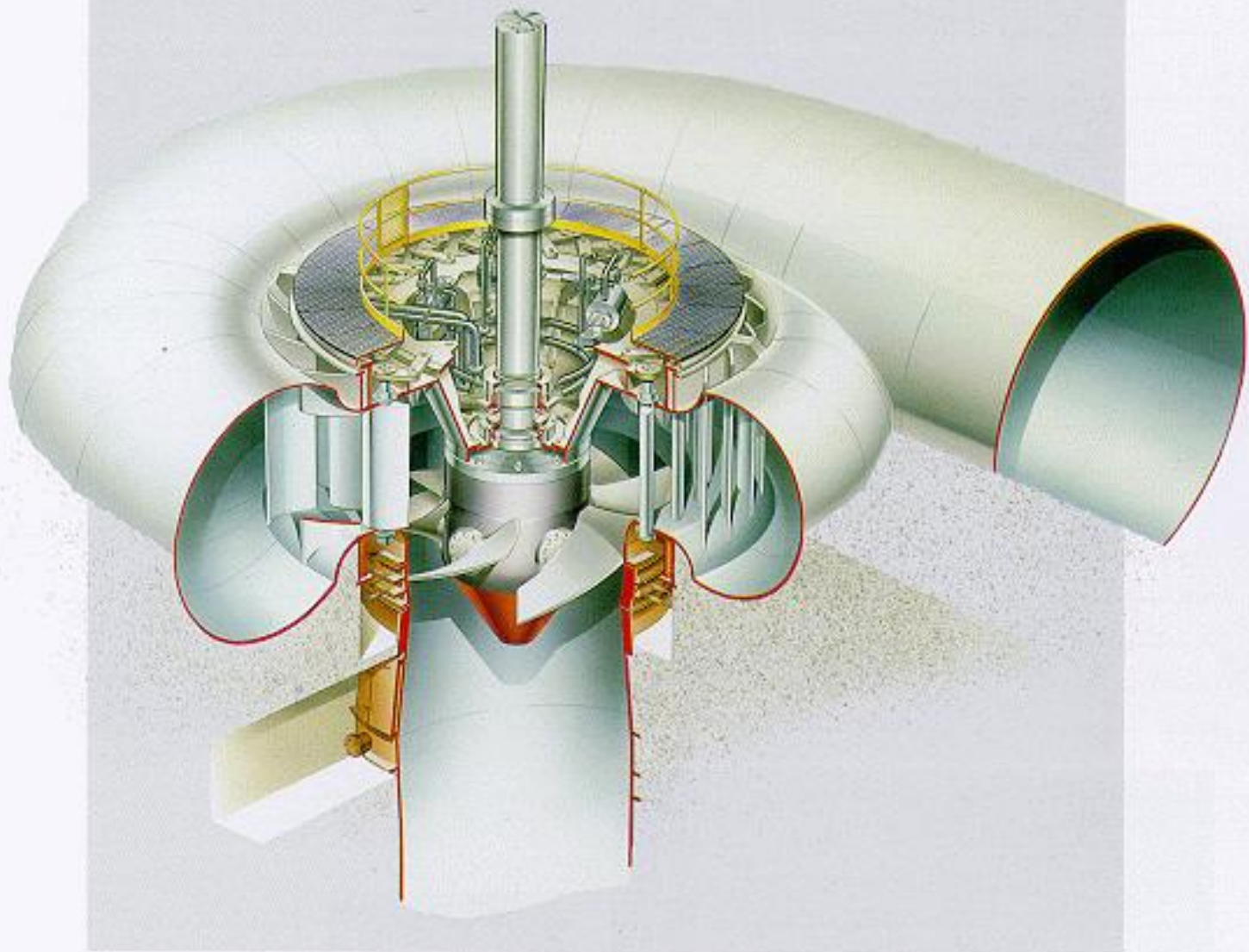

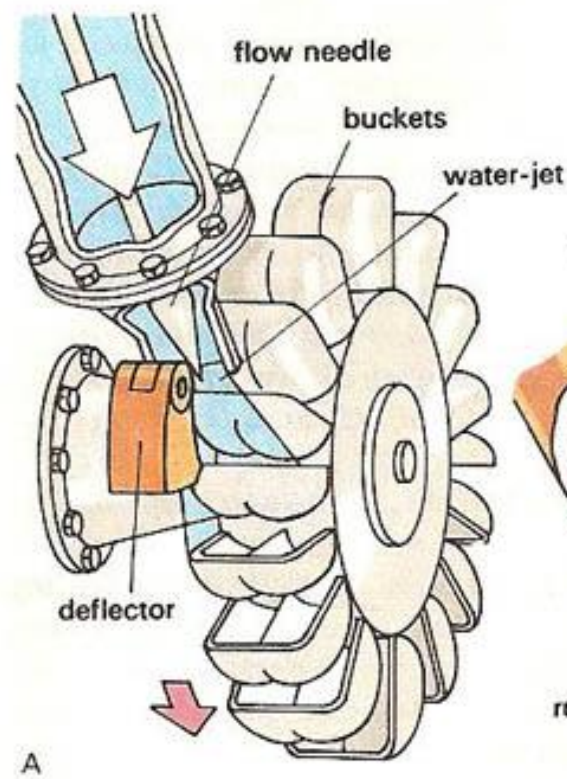
Kochelsee

Kaplan Turbine
aus der Bohrer- & Kraftwerk
1928 bis 1930 am Kochelsee, 1.1.1930
1928 bis 1930 am Kochelsee, 1.1.1930
1928 bis 1930 am Kochelsee, 1.1.1930

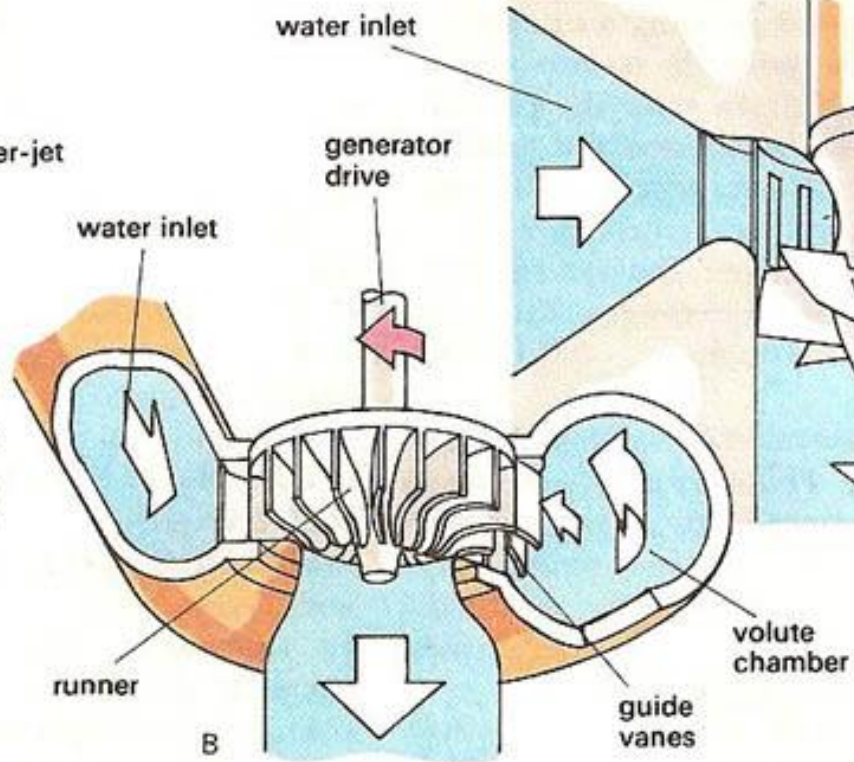

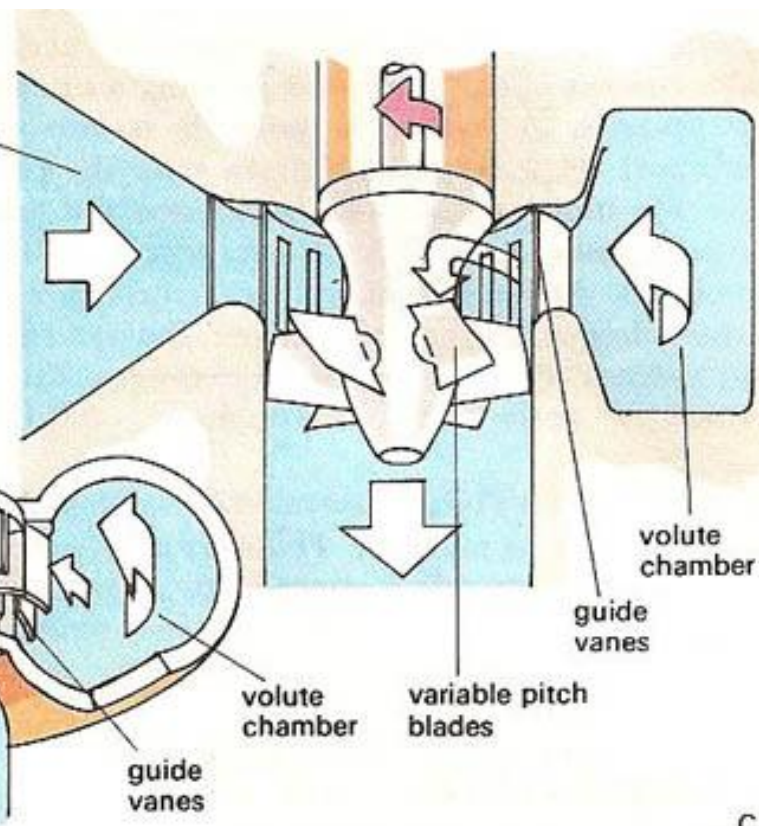

A

B

C

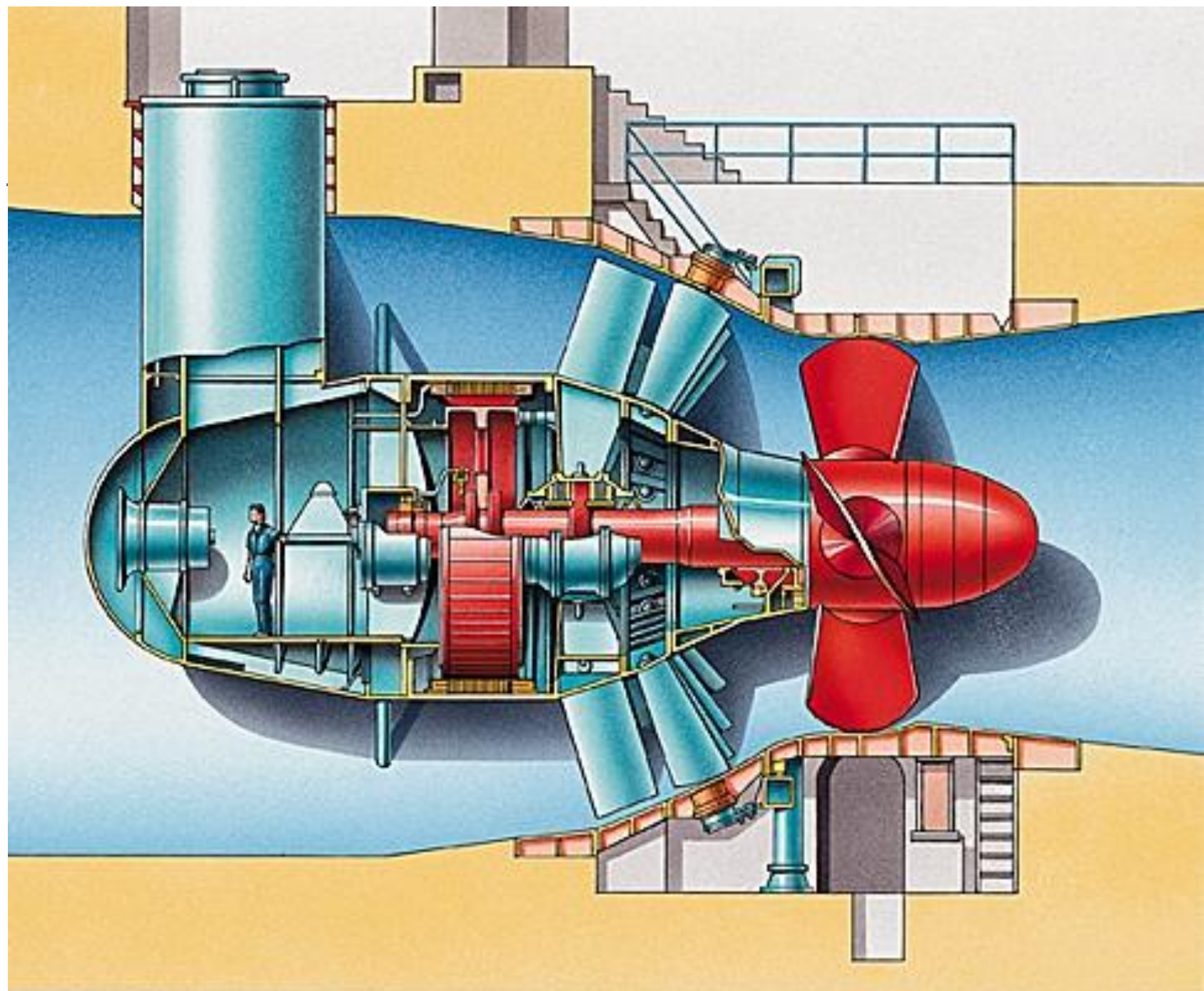
Cijevne (“Bulb”) turbine - GLAVNI KONSTRUKTIVNI ELEMENTI

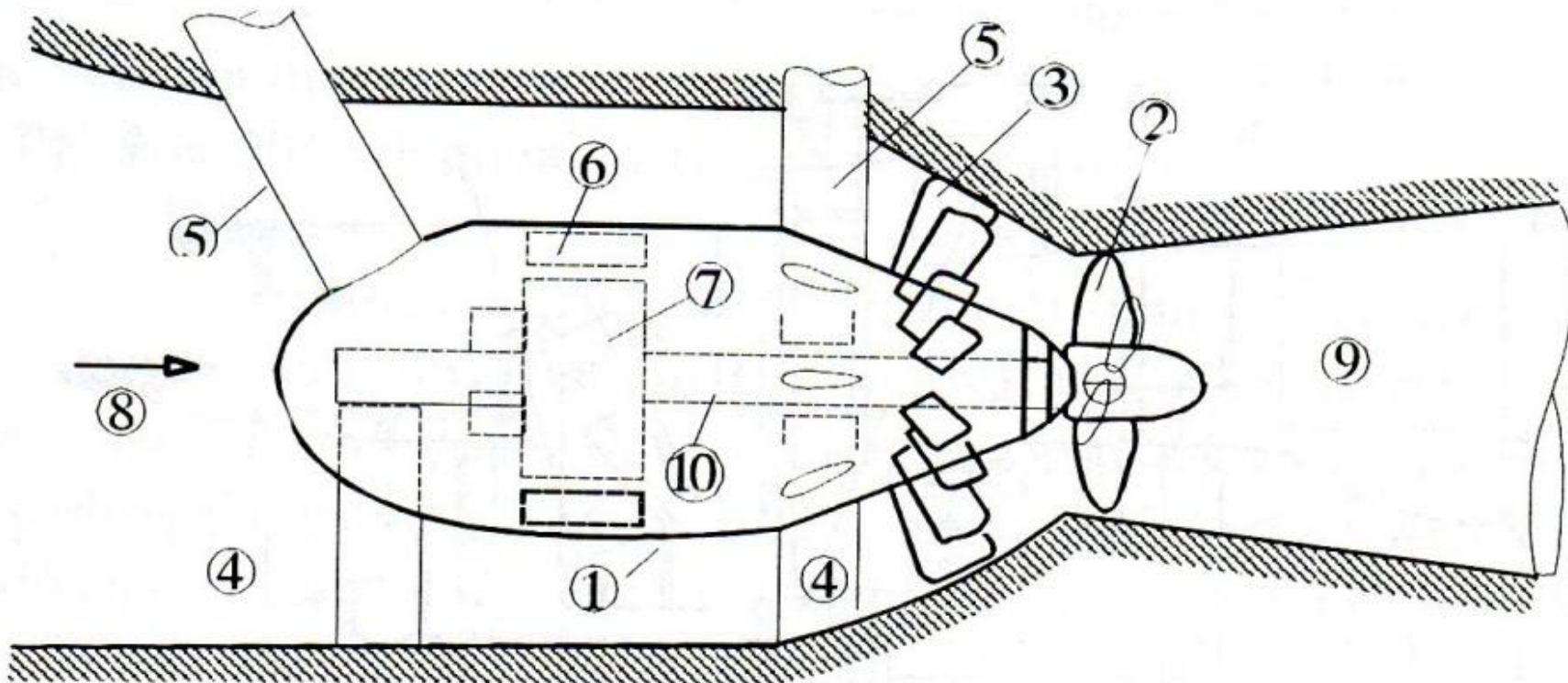

- **UZVODNA KOMORA** omogućuje direktan pristup vode do statora i rotora
- **ROTOR** u obliku kapi vode unutar kojeg se nalazi **GENERATOR**
- **USMJERIVAČ**
  - **POKRETNE LOPATICE** rotacijom usmjeravaju ulazak vode u kanale rotora i reguliraju protok vode kroz turbinu
- **NOSAČI** fiksiraju turbinu
- **DIFUZOR** evakuira vodu koja je prošla kroz turbinu.
- **PRISTUPNI ŠAHT** do generatora

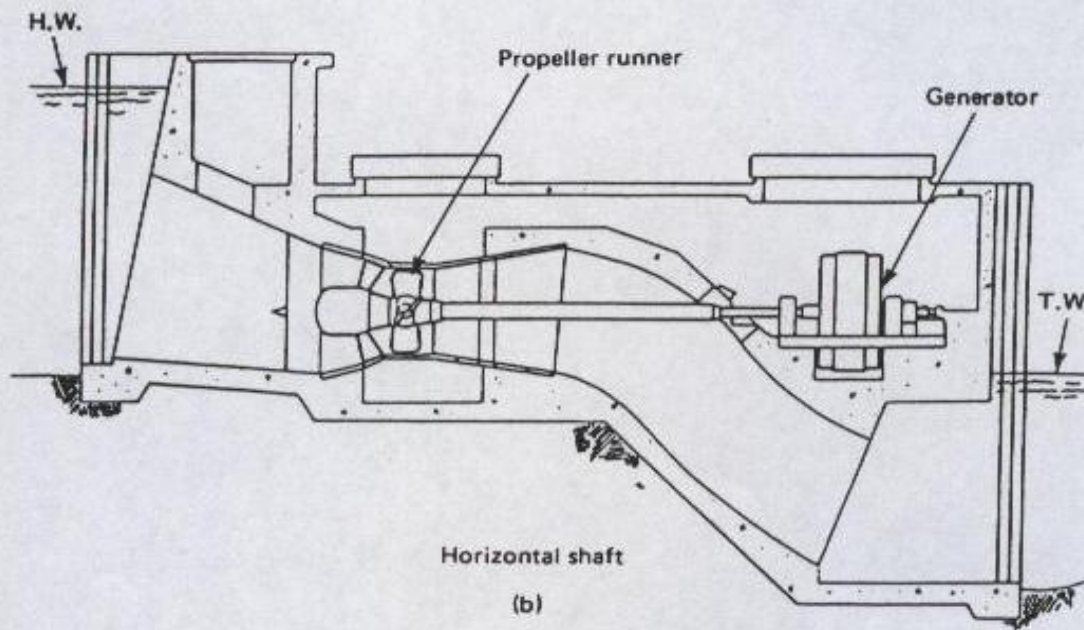
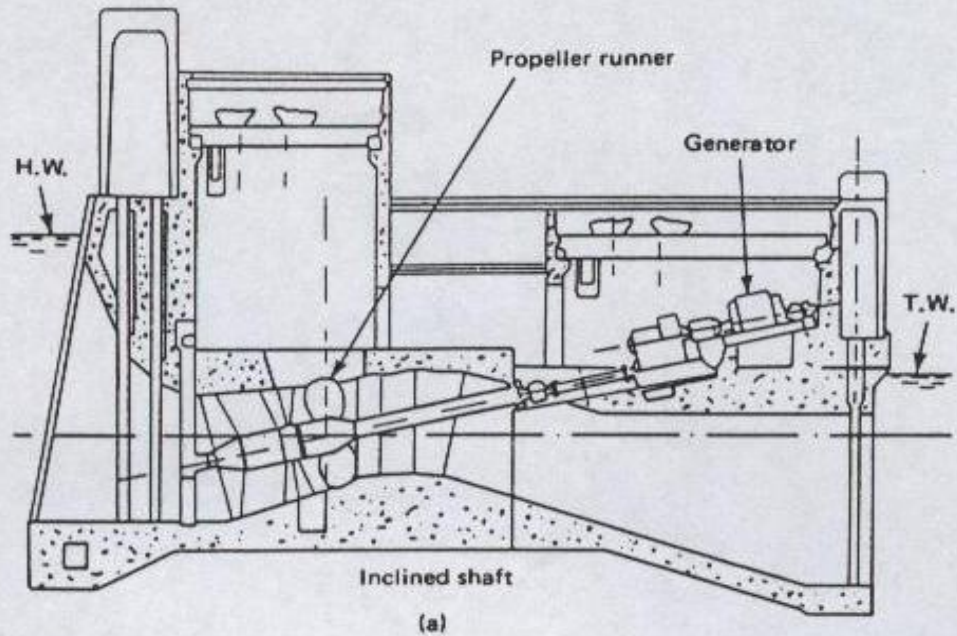

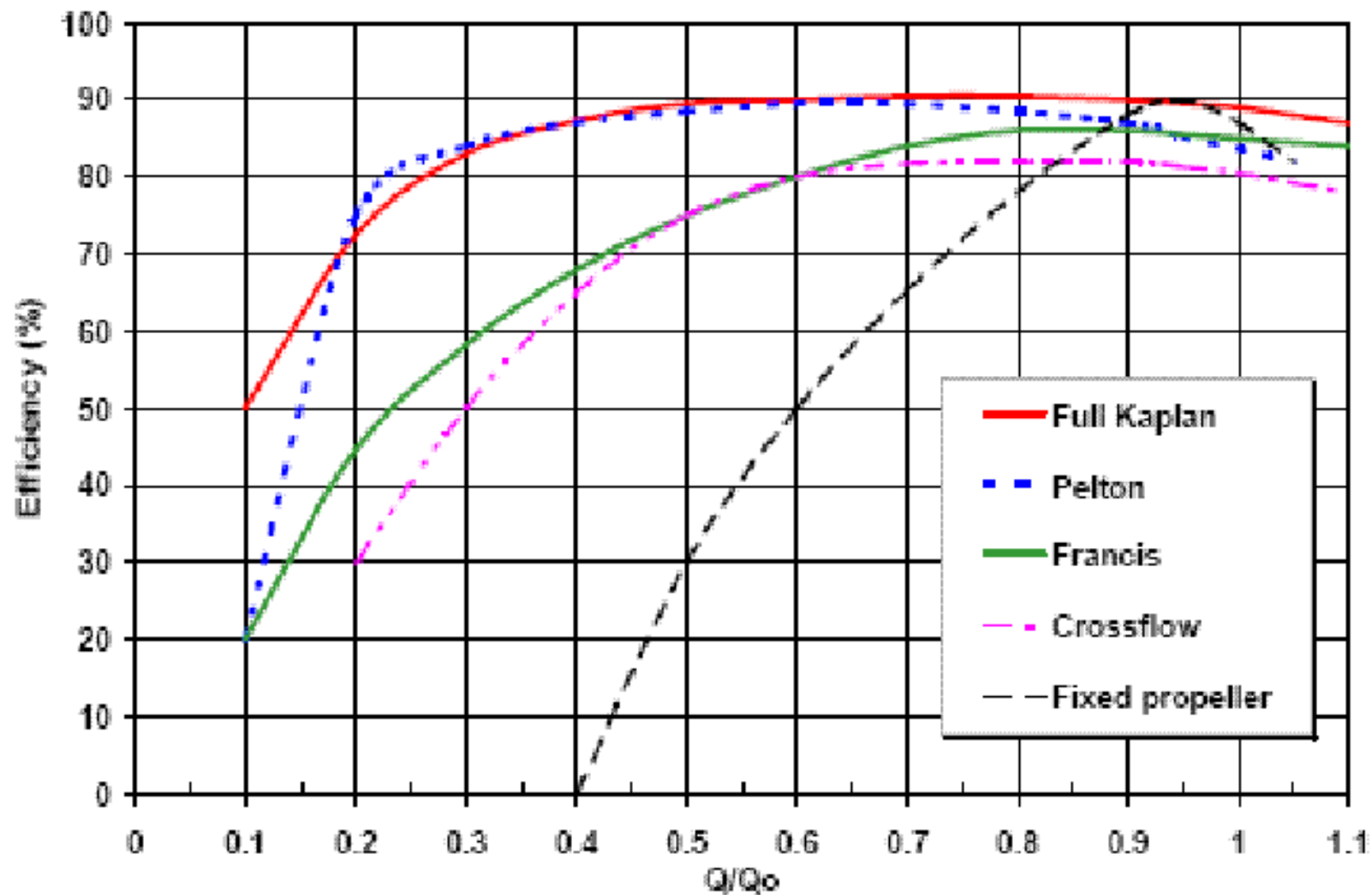

- 1 – KAPSULA
- 2 – TURBINA SA POKRETNIM LOPATICAMA
- 3 – LOPATICE SPROVODNOG KOLA
- 4 – HIDRAULIČKI OBLIKOVANI OSLONCI
- 5 – PRISTUPNI ŠAHT
- 6 – STATOR GENERATORA
- 7 – ROTOR GENERATORA
- 8 – DOVOD
- 9 – DIFUZOR
- 10 – OSOVINA TURBINE

Osnovne karakteristike vodnih turbina

- Snaga koju turbina razvija ovisna je o nekoliko faktora koji zajedno čine implicitnu funkciju:

$$f(P, Q, H, D, n, g, \rho, \mu, \delta) = \emptyset$$

- P [W] – snaga
- H [m] – pad
- D [m] – promjer kola turbine
- N [min^{-1}] – broj okretaja
- μ [Ns/m^2] – dinamički viskozitet
- δ [m] – apsolutna hrapavost površina
- g [m/s^2] – gravitacijsko ubrzanje
- ρ [kg/m^3] – gustoća vode

Osnovne karakteristike vodnih turbina

- Funkcija karakteristika:

$$f(K_P, K_Q, K_n, Re, \delta/D) = \emptyset$$

- K_P – karakteristični parametar snage turbine
- K_Q – karakteristični parametar protoka turbine
- K_n – karakteristični parametar brzine vrtnje
- Re – Reynoldsov broj
- δ/D – relativna hrapavost

Osnovne karakteristike vodnih turbina

☰ JEDINIČNA SNAGA

$$P_{11} = \frac{P}{D^2 H^{3/2}}$$

□ JEDINIČNI PROTOK

$$Q_{11} = \frac{Q}{D^2 H^{1/2}}$$

□ JEDINIČNI BROJ OKRETAJA

$$n_{11} = \frac{nD}{H^{1/2}}$$

snaga

protok

broj okretaja

turbine promjera 1m na padu 1m

Osnovne karakteristike vodnih turbina

▣ SPECIFIČNI BROJ OKRETAJA

■ SPECIFIČNA BRZINA ili KOEF. BRZOHODNOSTI TURBINE

Kaplan i Francis

$$n_s = \frac{nP^{1/2}}{H_n^{5/4}}$$

- ▣ P snaga turbine [kW]
- ▣ H_n neto pad turbine [m]
- ▣ N broj okretaja [okr/min]

=broj okretaja turbine da pri padu od 1 m razvije snagu 1kW

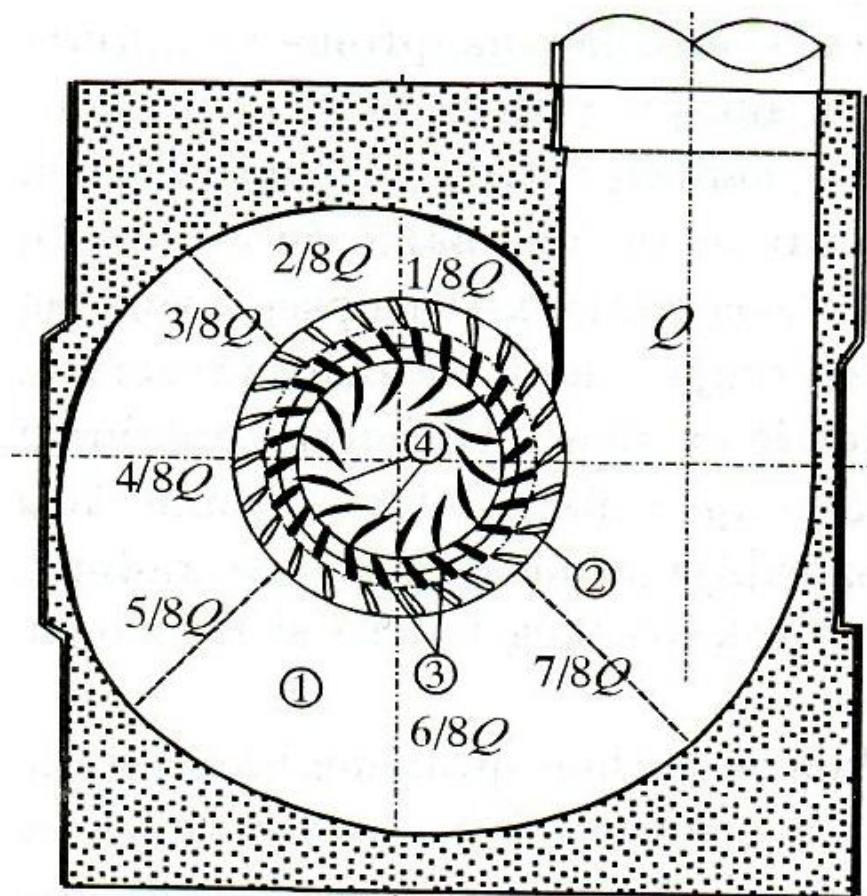
Tip turbine	n_s
Pelton	2-70
Francis	60-450
propeler i Kaplan	400-1200
cijevne	400-1200

Odabir tipa turbine

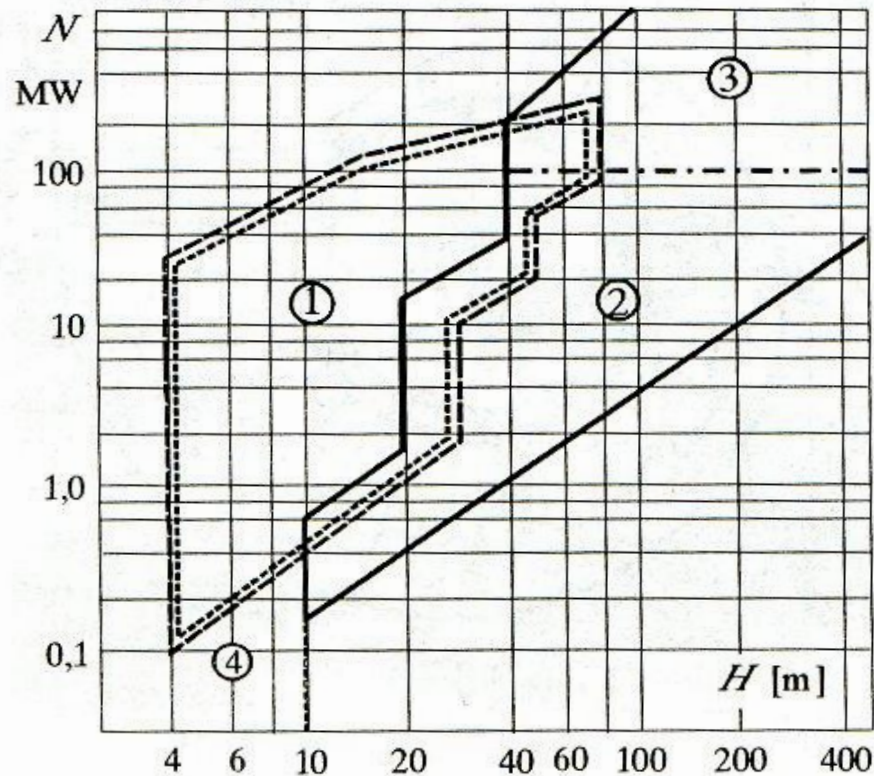

- raspoloživi pad $\longrightarrow$ tip turbine i specifična brzina
- raspoloživa količina vode (Q [m^3/s])
granična snaga pojedinih turbina $\longrightarrow$ broj jedinica
  - raspodjela vode (trajanje)
    - kod jedinica većeg nazivnog protoka (veći η i veća proizvodnja energije) ne koristi se dio malih voda.
    - rješenje se traži izborom većeg broja manjih jedinica ili kombinacijom većih i manjih jedinica.
    - veći broj jedinica povećava ulaganja, te se konačno rješenje donosi na osnovi gospodarske odluke.
- uloga HE u mreži kao i potrebe EES mogu utjecati na izbor nazivne snage i nazivnog protoka i broj jedinica.
- rezervna snaga i uloga HE utječu na izbor veličine izgradnje i broj jedinica.
- unifikacija proizvodnih grupa može dijelom utjecati na izbor rješenja.
- uvjeti transporta – dopreme opreme do strojarnice

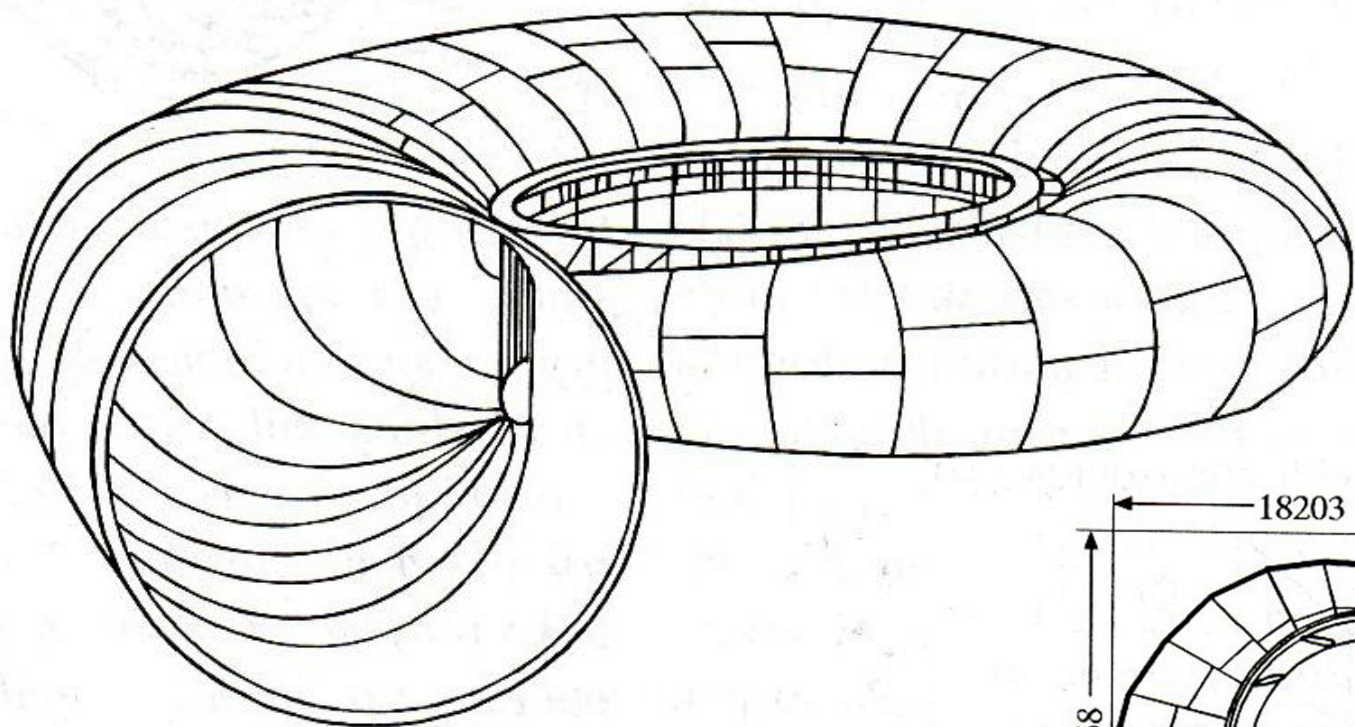

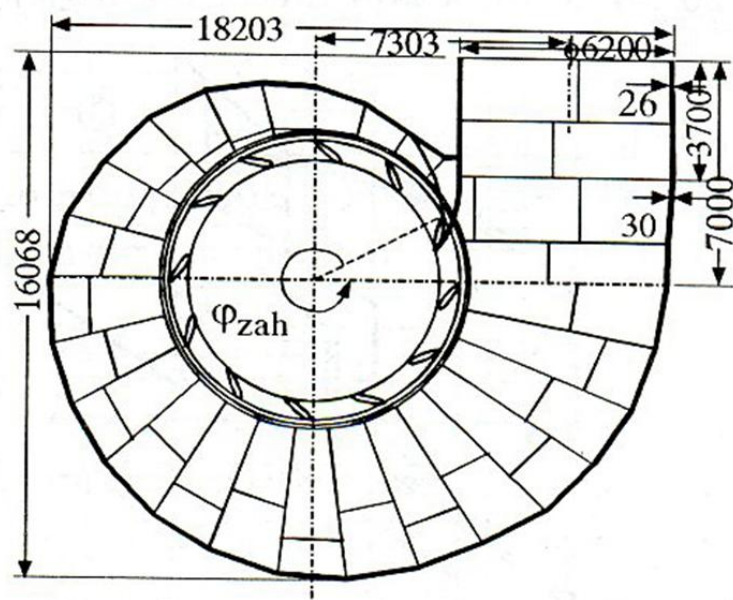
Sl. 10-61. Dovodni trakt Fransisove turbine: spirala (1), stator (2), sprovodno kolo (3), turbina (4). Shema raspodele proticaja po obodu statora

Sl. 10-62. Orijentacione oblasti primene raznih tipova spirala. 1 - betonske, 2 - čelične, 3 - čelične sa betonskim ukrućenjem, 4 - bez spirale (otvorena komora)

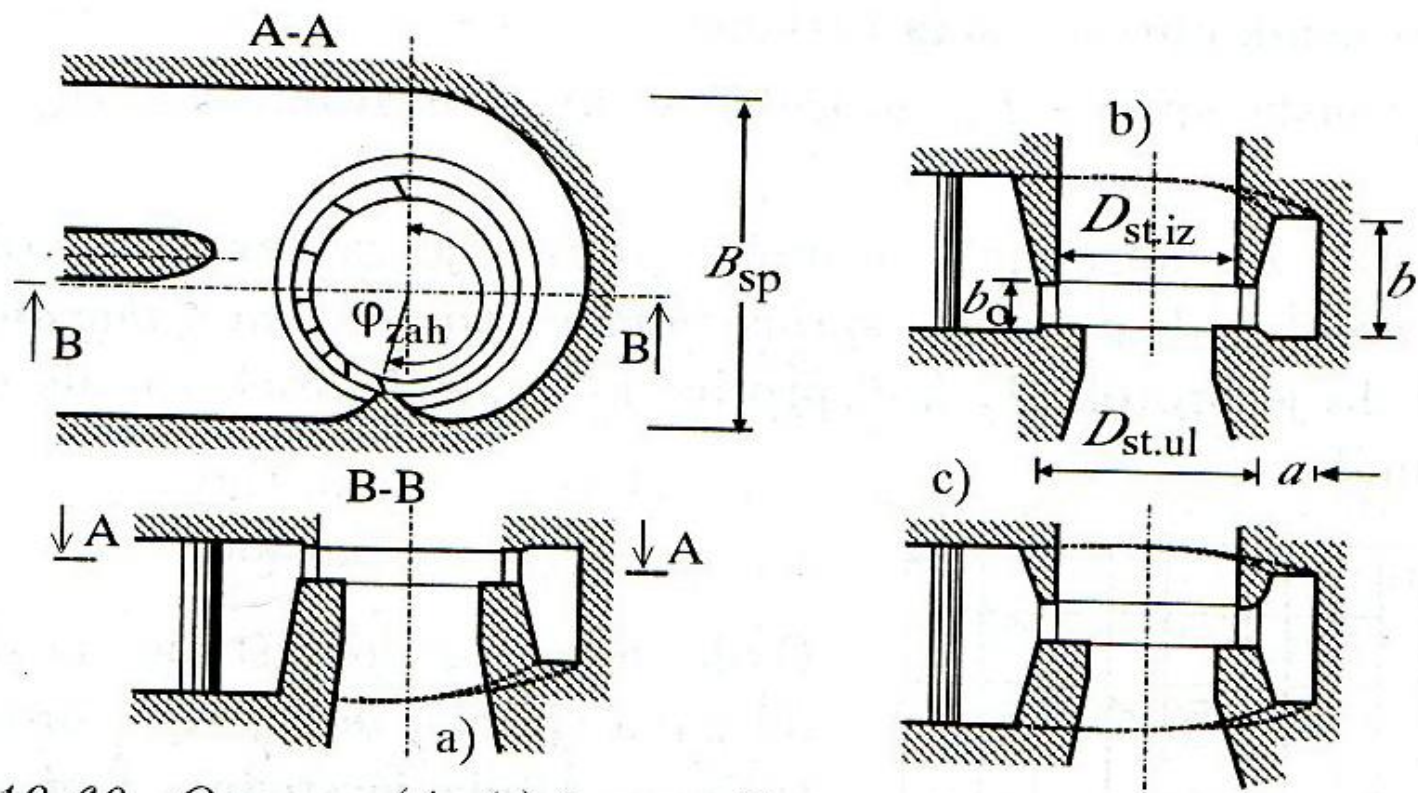

Sl. 10-66. Shema zavarene spirale

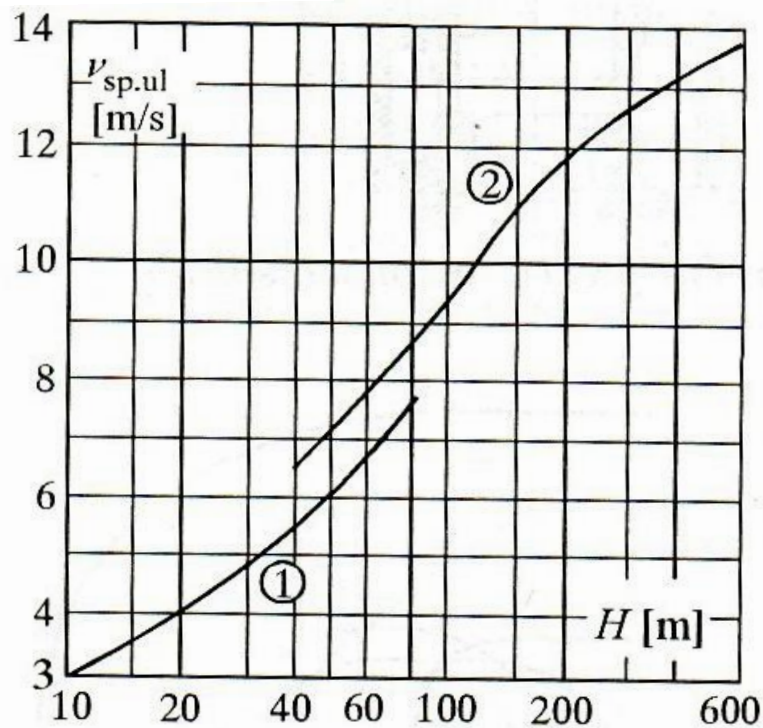

Sl. 10-65. Čelična spirala sa statorskim lopaticama. Ugao zahvatanja φ_{zah} .

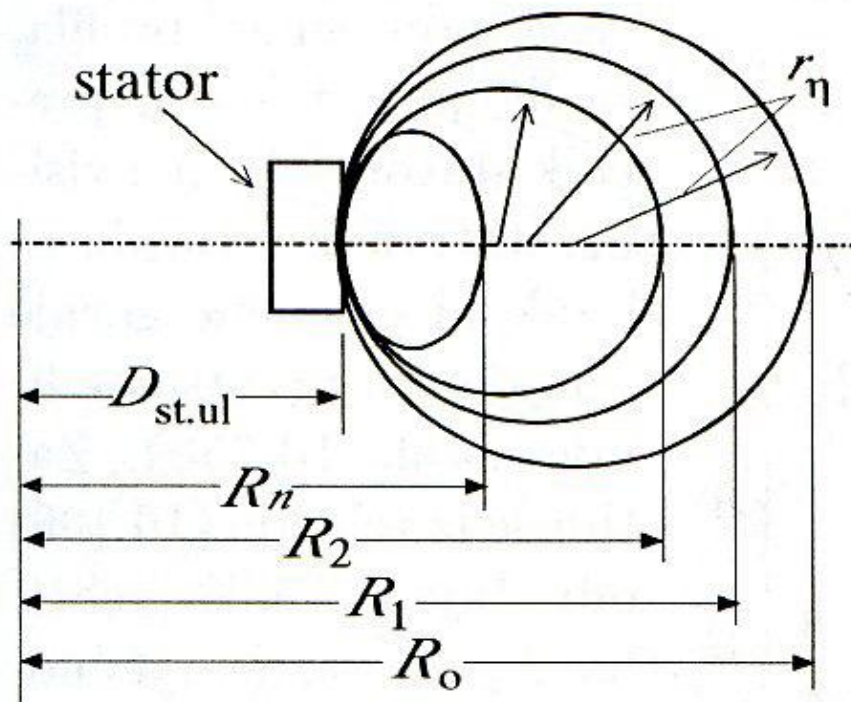

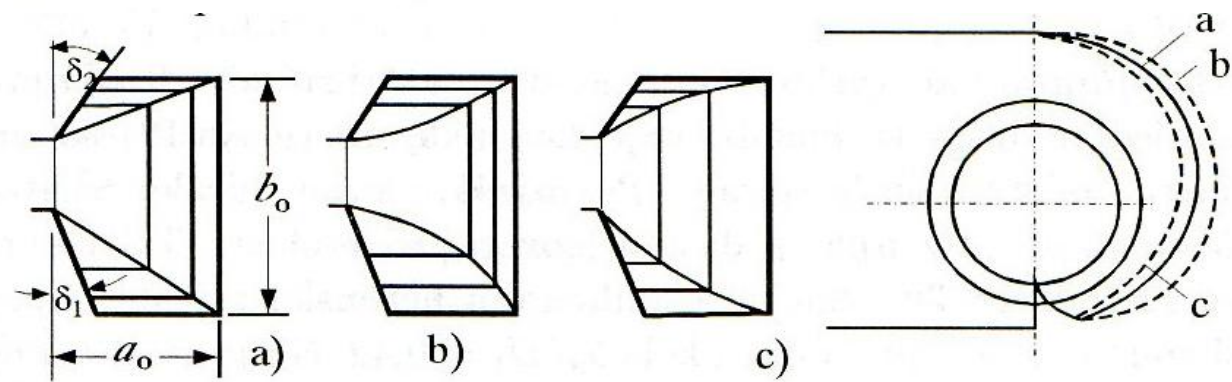
Sl. 10-69. Osnova (A-A) i mogući poprečni preseći betonske spirale

Sl. 10-72. Zavisnost srednje brzine na ulaznom preseku spirale od pada 1) betonske, 2) čelične spirale

Sl. 10-73. Način konstruisanja metalne spirale

Sl. 10-74. Betonska spirala: a) linearno smanjivanje visine i širine, b) brže smanjenje visine, c) brže smanjenje širine

Kavitacija
